

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/3 (6) - 2026

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Sulaymanova Dildora Nazarovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Алимджанов Бахтиёр Абдихакимович</i> БАЙСТВО В РУССКОМ ТУРКЕСТАНЕ: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ	9-14
<i>Мамасайдов Лutfillo Payzullo o'g'li</i> XALQ TA'LIMI SOHASIDAGI ISLOHOTLARNING YANGI BOSQICHI	15-19
<i>Aminov Hamidulloh Abdirahimovich</i> “TURKISTON ULAMOSI” ASARIDAGI TARIXCHI OLIMLAR	20-24
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> MADANIY MEROSNI MUHOFAZA QILISHDA YUNESKO KONVENSIYALARNING AHAMIYATI	25-28
<i>Mamarajabova Nilufar</i> ASTRONOMIYA VA MATEMATIKA SOHASIDA SAMARQANDLIK OLIMLARNING O'RNI (IX-XII ASRLAR)	29-33

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Кузубоев Бехзод Хамидович</i> ОЦЕНКА ДИНАМИЧЕСКОЙ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГИЕЙ, ВЫБРОСАМИ CO2 И ЭКОНОМИЧЕСКИМ РОСТОМ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ TVP-VAR.....	34-40
--	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Toshboboyev Maksud Jalilovich</i> SUN'YIY VA TABIIY INTELLEKT DIALEKTIKASINING GLOBAL XAVFSIZLIK, MEHNAT BOZORI, TA'LIM VA MADANIYAT SOHALARIDA MOHIYATI	41-46
<i>Yorqulov Hakimbek Otaqulovich</i> MILLIY INTELLEKTUAL SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISHDA QADRIYATLAR OMILI.....	47-52
<i>Xolnazarov Ismatillo Sohibovich</i> FAZL AL-HAQ XAYRABODIYNING “HADIYYAT AL-SA'IDIYYA” ASARIDA BORLIQ TA'LIMOTI VA UNING IJTIMOIIY-AXLOQIY AHAMIYATI.....	53-58
<i>Xaitov Lazizbek Azamatovich</i> ABU ABDULLOH MUHAMMAD IBN ALI HAKIM TERMIZIYNING “MA'RIFATUL ASROR” ASARIDA BILISH FALSAFASI VA GNOSEOLOGIK QARASHLAR TAHLILI	59-62
<i>Azimova Charos Azamatovna</i> FALSAFIY-DINIY G'OYALARNING YOSHLAR XULQ-ATVORIGA TA'SIRI	63-68
<i>Rajabov Alisher Shavkatovich</i> SA'DIDDIN HAMAVIYNING TAJALLI VA HIJOB HAQIDAGI QARASHLARINING “VAHDAT UL VUJUD” G'OYALARI BILAN BOG'LIQLIGI	69-73
<i>Boymurodov Ilxombek Xayitmurodovich</i> VIRTUAL JAMOALAR VA RAQAMLI IDENTIFIKATSIYALASH JARAYONLARINING FALSAFIY TAHLILI	74-78

<i>Yakubov Azimjon Akmalovich</i> ABU SA'D ABDULMALIK IBN MUHAMMAD AL-XARGUSHIY AN-NISHOPURIY TA'LIMOTIDA NAFS MASALASI.....	79-83
<i>Ashurova Mahbuba Axtamovna</i> MUZEYLAR FAOLIYATINI TADQIQ ETISHNING IJTIMOIIY-FALSAFIY HAMDA METODOLOGIK MASALALARI	84-88
<i>Mamadaliyev Husanboy Yigitali o'g'li</i> MAHALLA RIVOJLANISHINING YOSH AVLOD TARBIYASIDAGI ROLI.....	89-92

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Narzikulova Rayhona</i> HUMOUR AS COGNITIVE–PRAGMATIC SCRIPT OPPOSITION: AN INTEGRATIVE LINGUISTIC MODEL.....	93-98
<i>Hasanova Gulhida Abdulaziz qizi</i> O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA HARAKAT FE'LLAR MUAMMOSI	99-108
<i>Yakubova Nilufar Egamberganovna</i> ESKI O'ZBEK TILIDAGI AYRIM ARABCHA IZOFALI BIRIKMALARNING LEKSIKALIZATSIYASI	109-114
<i>Asqarova Zulayxo Yangiboyevna</i> XORAZM TARIXNAVISLIGIDA “TO'YNOMA” AN'ANASI: SHAKLLANISHI VA KOMPOZITSION TUZILISHI	115-120

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Shagilova Gulxatisha Koptleuovna</i> SOG'LIQNI SAQLASH TUSHUNCHASINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAZMUNI.....	121-125
<i>Komilov Lazizjon Zokirjon o'g'li</i> O'QOTAR QUROLNI QO'LLASH HUQUQIDA ZARARNI MINIMIZATSIYA QILISH BO'YICHA KOREYA AMALIYOTI.....	126-133
<i>Uzbekova Dilshoda Tulkinovna</i> DAVLAT XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH — KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	134-137
<i>Suyunova Iroda</i> APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LAWMAKING AND PRIVATE LAW....	138-146
<i>Максудов Хушнур Хуршедович</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ПРОКУРОРСКОГО НАДЗОРА ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ ЗАКОНОВ ОРГАНАМИ СЛЕДСТВИЯ В БОРЬБЕ С НЕЗАКОННЫМ ОБОРОТОМ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ.....	147-153
<i>Urinboyeva Muxlisa Ma'rufovna</i> SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI VA UNING HUQUQ TIZIMIDA QO'LLANILISHIGA OID NAZARIY YONDASHUVLAR.....	154-158
<i>Ochilov Aziz Ismatovich</i> MA'MURIY-HUQUQIY NIZO VA OMMAVIY-HUQUQIY NIZOLARNING O'ZARO NISBATINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	159-167

<i>Temirov Madrahim O'lmas o'g'li</i> BOJXONA SOHASIDA SODIR ETILGAN JINOYATLAR YUZASIDAN OLIB QO'YILGAN TOVAR MODDIY BOYLIKLARINING KEYINGI HUQUQIY MAQOMINI BELGILASHDAGI AYRIM MASALALAR VA ULARNING YECHIMLARI.....	168-171
<i>Mashrabov Madorbek</i> AVTOMOBIL YO'LLARINING OMMAVIY MULK SIFATIDA MA'MURIY-HUQUQIY TABIATI.....	172-177
<i>Abdugaffarov Davronbek Dilshod ugli</i> CHOICE OF LAW FOR INTERNATIONAL COMMERCIAL AGENCY AGREEMENTS: BALANCING PARTY AUTONOMY AND AGENT PROTECTION.....	178-183
<i>Kabilov Sardor Asrolovich, Mirzayev Faxritdin Ziyatovich</i> JINOIY JAVOBGARLIKDAN OZOD QILISH VA UNING IJTIMOIIY ZARURATI MASALALARI	184-189
<i>Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли</i> ФОРМЫ СУДЕБНОГО КОНТРОЛЯ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА.....	190-195
<i>Shermatova Gulruh Akmalovna</i> MAISHIY JINOYAT SODIR ETGAN SHAXSNING KRIMINOLOGIK TAVSIFI	196-201
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Qurbonova Dilafroz Toshturdiyevna</i> TEMURIY MALIKALAR MA'NAVIY MEROSI ASOSIDA TALABA-QIZLARNING AXLOQIY QADRIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING MAZMUNI VA MOHIYATI.....	202-205
<i>Tirkasheva Go'zal Baxramovna</i> XALQ OG'ZAKI IJODI – MILLIY VA UMUMMADANIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRUVCHI KOMPLEKS PEDAGOGIK MEKANIZM SIFATIDA	206-213
<i>Ismatov Dilmurod Elmurod o'g'li</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING AXBOROT-PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI VA BOSQICHLARI	214-219
<i>Гулбоева Шохиста Исमत кизи</i> САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАК КЛЮЧЕВОЙ РЕСУРС ФОРМИРОВАНИЯ ИНЖЕНЕРНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ТЕХНИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ.....	220-224
<i>Qudratov Shahzod Nasim o'g'li</i> RAQAMLI TA'LIM EKOTIZIMINING MOHIYATI VA PEDAGOGIK IMKONIYATLARI.....	225-231
<i>Muhammadiyev Lochin G'ayratovich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA TARIX O'QITISHDA MULTIMEDIA VOSITALARINING SAMARADORLIGINI ANIQLASH	232-235
<i>Abraeva Rukhsora Shuhratovna</i> USING CORPUS-BASED TOOLS TO ENHANCE GRAMMAR INSTRUCTION FOR MULTILEVEL EXAM TAKERS.....	236-242
<i>Konisbaeva Amina Jenisbaevna</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA A2 DARAJADAGI O'QUVCHILARDA UCHRAYDIGAN TIL TO'SIQLARINING DIDAKTIK OMILLARI.....	243-248

Received: 01 March 2026
Accepted: 15 March 2026
Published: 31 March 2026

Article / Original Paper

ADMINISTRATIVE-LEGAL NATURE OF HIGHWAYS AS PUBLIC PROPERTY

Mashrabov Madorbek

Tashkent State University of Law

Independent Researcher

E-mail: mashrabov_m@mail.ru

Abstract. This article analyzes the administrative-legal nature of highways as public property from a scientific, theoretical and practical perspective. The place of highways in the system of public property, the content of administrative-legal relations related to their management, use and protection are revealed. The legal regime of highways as public property, the powers of authorized state bodies and their role in ensuring public interests are also highlighted. The article analyzes the current legislative norms and puts forward proposals and conclusions on improving administrative-legal mechanisms in the field of effective use and maintenance of highways.

Keywords: highways, public property, administrative-legal relations, state administration, legal regime, public interest.

AVTOMOBIL YO'LLARINING OMMAVIY MULK SIFATIDA MA'MURIY-HUQUQIY TABIATI

Mashrabov Madorbek

Toshkent davlat yuridik universiteti

Mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada avtomobil yo'llarining ommaviy mulk sifatidagi ma'muriy-huquqiy tabiati ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil etiladi. Avtomobil yo'llarining davlat mulki tizimidagi o'rni, ularni boshqarish, foydalanish va muhofaza qilish bilan bog'liq ma'muriy-huquqiy munosabatlar mazmuni ochib beriladi. Shuningdek, ommaviy mulk sifatida avtomobil yo'llarining huquqiy rejimi, vakolatli davlat organlarining vakolatlari hamda jamoat manfaatlarini ta'minlashdagi o'rni yoritiladi. Maqolada amaldagi qonunchilik normalari tahlil qilinib, avtomobil yo'llaridan samarali foydalanish va ularni saqlash sohasidagi ma'muriy-huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha taklif va xulosalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: avtomobil yo'llari, ommaviy mulk, ma'muriy-huquqiy munosabatlar, davlat boshqaruvi, huquqiy rejim, jamoat manfaati.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI3Y2026N29>

Kirish. Bugungi kunda avtomobil yo'llari sohasi alohida huquq sohaslarida ham o'rganib kelinmoqda. Xususan, "Yo'l huquqi" ("Highway Law"), "Transport huquqi" ("Transport law"), "Ommaviy infrastruktura huquqi" ("Public infrastructure law"), "Yo'l harakati huquqi" ("Traffic law") kabi alohida huquq sohaslarida o'rganiladi.

Tadqiqot metodlari. Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy metodlar qo'llanildi:

Tahlil va sintez metodi – avtomobil yo'llarining huquqiy tabiatini ommaviy mulk instituti doirasida kompleks o'rganishda;

Qiyosiy-huquqiy metod – milliy qonunchilik normalarini xorijiy davlatlar tajribasi bilan taqqoslashda;

Tizimli yondashuv – avtomobil yo‘llarini davlat mulki obyekt sifatida boshqarish mexanizmlarini yaxlit tizim sifatida tahlil qilishda;

Formal-yuridik metod – amaldagi normativ-huquqiy hujjatlarni sharhlash va huquqiy normalar mazmunini aniqlashda;

Amaliyotni o‘rganish metodi – huquqni qo‘llash amaliyotini tahlil qilish orqali mavjud muammolarni aniqlashda.

Qo‘llanilgan metodlar tadqiqot mavzusini nazariy va amaliy jihatdan chuqur yoritish, xulosa va takliflarni ilmiy asoslash imkonini berdi.

Tahlil natijalari. Roman-german huquqi davlatlarida avtomobil sohasidagi munosabatlar ma‘muriy huquqning muhim instituti sifatida o‘rganiladi. Xususan, Germaniyada yo‘l huquqi (Straßenrecht) va yo‘l harakati huquqi (Verkehrsrecht) kabi huquq sohalari ma‘muriy huquqdan ajralib chiqqan[1].

Ayniqsa, mazkur masala O.Mayer tomonidan ommaviy huquqda “ommaviy huquqiy ashyolar”(öffentliche Sachen) konsepsiyasini ilgari surishi bilan rivojlandi. Olimning talqini bo‘yicha yo‘llar davlat mulki hisoblanib, ommaviy foydalanish maqsadida maxsus ma‘muriy-huquqiy rejimga ega[2]. Ya‘ni, mana shunday yondashuv yo‘llarni alohida ma‘muriy huquq obyekt sifatida o‘rganishni rivojlanishiga turtki bo‘ldi. Bu kabi yondashuvlar F.Fløyner, O.Byuller, K.Korman va boshqa shu kabi ma‘muriy huquqning doktrinal rivojlanishiga hissa qo‘shgan olimlar ishlarida ham tahlil qilingan.

Ta‘kidlash lozimki, avtomobil yo‘lini ma‘muriy huquq obyekt sifatida tahlil qilish ommaviy mulk tushunchasi bilan uzviy bog‘liqligini ko‘rsatmoqda. Ommaviy mulk tushunchasi sovet davri merosini, ya‘ni davlat mulkining o‘ziga xosligi bilan birga, xususiy huquqning qayta tiklangan klassik an‘analarini, ilg‘or xorijiy tajribaning ayrim elementlarini hamda so‘nggi yillardagi milliy yangiliklarni o‘zida mujassam etgan.

Milliy huquq tizimida ommaviy mulk tushunchasi, uning mezonlari hamda turlari bo‘yicha yagona yondashuv shakllanmagan. Mazkur masalani hal etmasdan ommaviy mulkning zamonaviy doktrinasini yakuniy ko‘rinishda shakllantirish, shuningdek, mazkur sohadagi tegishli normativ-huquqiy bazani sifat jihatdan takomillashtirish qiyin bo‘ladi.

Umuman olganda, ommaviy mulk davlat va munitsipal mulk obyektlariga bo‘lish tendensiyalari mavjud. Tarixiy jihatdan davlat mulki hamda munitsipalitetlar (kommunalar, jamoalar) mulki turli yo‘llar orqali shakllangan. Lekin, bugungi kunda mazkur obyektlar toifalari yagona huquqiy maydonga aylangan. Mulkn bunday tasniflash asosiy mezon subyektga borib taqalmoqda. Lekin, xususiy mulkchilik ustuvor bo‘lgan davlatlar tarixiga e‘tibor qaratsak ayrim farqlar mavjud.

Jumladan, roman-german huquq oilasiga mansub mamlakatlarning mutlaq ko‘pchiligida davlatga hamda boshqa ommaviy huquq subyektlariga tegishli bo‘lgan mol-mulk tarkibi bir xil deb tan olinmaydi. Ular orasida huquqiy rejimi asosan fuqarolik emas, balki ommaviy (ma‘muriy) qonunchilik bilan tartibga solinadigan, alohida ommaviy maqsadga ega obyektlar ajratib ko‘rsatiladi.

Bunday mulkn ajratib ko‘rsatishning mazmuni uni davlatga tegishli bo‘lgan, fuqarolik-huquqiy tartibga bo‘ysunuvchi xususiy-huquqiy mulk obyektlariga qarshi qo‘yishdan iboratdir. Aynan ana shu mulkka nisbatan “ommaviy mulk obyektlari” yoki “ommaviy ashyolar” atamallari qo‘llaniladi.

Rim huquqida ommaviy ashyolar (*res publicae*) funksional mezon asosida ajratib ko'rsatilgan bo'lib, ular davlat yoki jamoalarga tegishli bo'lgan va jamoat foydalanishi uchun mo'ljallangan edi[3]. Ushbu yondashuv Rim huquqini o'zlashtirishdan so'ng Yevropa huquq tartibotlari tomonidan ham qabul qilingan, biroq keyinchalik u sezilarli darajada rivojlanib, funksional mezon ancha kengaydi va qator davlatlarda mustaqil ahamiyat kasb etdi[4].

Roman huquqi an'analariга mansub mamlakatlarda davlat mulkining alohida toifasi sifatida e'tirof etiladigan ommaviy domenlar (*domaine public*) mavjud bo'lib, ular xususiy-huquqiy mulk obyektlariga (*domaine privé*) qarshi qo'yiladi. Misol uchun, Fransiya, Ispaniya, Lotin Amerikasi davlatlarida bunday ommaviy domenlar funksional mezon asosida belgilanadi va faqat umumiy foydalanishdagi mol-mulknigina emas, balki davlat xizmatlari ehtiyojlarini ta'minlovchi mol-mulknini ham qamrab oladi.

Italiya qonunchiligiga e'tibor qaratsak, huquqiy rejim nuqtai nazaridan funksional mezon asosida ajratiladigan ommaviy mulk obyektlariga xususiy shaxslarga tegishli bo'lgan, biroq ommaviy foydalanish uchun mo'ljallangan mol-mulk (*i beni privati di interesse pubblico*) ham kiradi [5].

Bugungi nemis huquqida ommaviy mulk fenomeni tan olinmagan bo'lib, unda ommaviy ashyolar (*öffentliche Sachen*) kategoriyasi ajratiladi. Ushbu kategoriya faqat umumiy manfaatga xizmat qilish funksional mezoni asosida belgilanadi[6]. Shu munosabat bilan ommaviy ashyolarning xususiy shaxslarga tegishli bo'lishiga yo'l qo'yiladi. Nemis huquqini bunday yondashuvi hozirgi paytda Shveysariyada qabul qilingan[7].

Zamonaviy fransuz huquqida ommaviy mulk va xususiy mulk orasidagi farq jiddiy tanqidga uchramoqda. Sababi ularni ajratishning asosiy mezon sifatida jamoat manfaatining borligi yoki yo'qligiga qaratilgan bo'lib, ushbu mezon o'zini oqlamayapti. Ya'ni, davlatning xususiy mulkida ham jamoat manfaatlari uchrab turadi. Shu bilan birga, ommaviy mulk munosabatlari sohasiga xususiy elementlar yanada kuchli kirib bormoqda.

Milliy huquq tizimida esa davlat va munitsipal mulklar huquqiy rejimi jihatidan klassik ommaviy domenlarga o'xshashdir. Davlat va munitsipal mulk munosabatlarini tartibga solish uchun metodologik jihatdan yagona huquqiy instrumentlar va muayyan mulknini boshqarish uchun universal mexanizm qo'llanadi.

Ommaviy mulkning umumiy yoki alohida qismiga nisbatan ko'pincha "xalq mulki", "jamoat mulki", "milliy mulk", "milliy boyluk" kabi atamalar qo'llaniladi. Xalq mulki konsepsiyasi sovet davrida keng tarqalgan. Xalq mulki sifatida barcha davlat mulk obyektlari e'lon qilingan. Ammo ushbu konsepsiya XX asrning 90-yillaridan boshlab bir necha marotaba mazmunan tanqidga uchragan. Sababi u mulkning iqtisodiy va huquqiy egalari o'rtasida asossiz taqsimlash hamda maxsus afzalliklar kabi kamchiliklar bilan bog'liq bo'lgan.

V.P.Mozolinning ta'kidlashicha, davlat mulkida ikki turga bo'linadi: jamiyatda odamlar uchun umumiy foydalanishga mo'ljallangan obyektlar va ishlab chiqarish maqsadidagi obyektlar[8].

Davlat mulki tushunchasiga nisbatan huquqshunos olimlar S.A.Sosna "jamoat mulki" tushunchasidan foydalangan bo'lsa, V.D.Mazayev esa "milliy mulk" tushunchasini qo'llaydi[9].

Yuqorida keltirilgan yondashuvlar orasidagi farqlar asosan terminologik xarakterga ega bo'lib, bu borada yakdil yondashuv yuzaga keltirish uchun V.A.Tarxov va V.A.Ribakov "jamoat mulki bo'lgan davlat mulki obyektlari" tushunchasini kiritishni taklif qiladi[10].

Umuman olganda, xalq mulki amalda roman huquqi mamlakatlarida ko‘rib chiqilgan ommaviy mulk fenomeni bilan tenglashtiriladi. Shu munosabat bilan qiziq jihat shundaki, fransuzcha *domaine public*, ispancha *dominio público*, portugolcha *domínio público*, italyanacha *demanio pubblico* atamalari faqat ommaviy mulk yoki ommaviy domenlar sifatida emas, balki “umumiy mulk”, “jamoat mulki”, “barchaga tegishli mulk” yoki “xalq mulki” deb ham tarjima qilina oladi. Bu yerda, boshqa ko‘p jihatlarda bo‘lgani kabi, Rim huquqi an‘analari o‘z aksini topgani ko‘rinadi.

Milliy huquqiy tizimida “jamoat mulki” atamasidan foydalanish ma‘nosi faqat aniq belgilangan kategoriyadagi obyektlarga alohida huquqiy xususiyatlar mavjudligini ko‘rsatish mumkin bo‘lsagina paydo bo‘ladi.

Birinchidan, jamoat mulki obyektlari munosabatlarida subyektning tarkibi xususiyatlari haqida fikrlar bildiriladi. Masalan, sovet davrida ularning egasi xalq hisoblanadi va ayrim fuqarolar ishtirok etadi. Bu borada V.D.Mazayev ushbu konsepsiyani rivojlantirib, konstitutsiyaviy huquqiy munosabatlarda ommaviy mulk egasi xalq, u esa ommaviy tuzilmalarni ushbu mulkni taqsimlash va boshqarishga vakolatli qiladi.

XIX–XX asr boshidagi nufuzli Yevropa olimlari (J.B.V.Prudon, L.Dyugi, R.Iering, F.L.Keller) fikricha, ommaviy domenlar asosan mulk huquqi obyektini hisoblanmaydi. Ammo, bu qarashlar asosan “egalikka asoslangan” yondashuv (G.Dernburg, M.Oriu, R.F.Velasko va boshqalar) tomonidan XIX asr oxiri – XX asr boshlarida almashtirildi. Mazkur obyektlarning egasi faqat ma‘muriy-hududiy tuzilmalar sifatida qaralishi mumkin. Xalqni jamoat mulkining egasi sifatida tan olish yoki uni mulk huquqi obyektini sifatida e‘tirof qilmaslikka asoslangan yondashuvlar ommaviy mulk haqidagi nazariyalar rivojlanishining oldingi bosqichlarini aks ettirib, hozirgi huquqiy tartibga to‘g‘ri kelmaydi.

Ikkinchidan, jamoat mulki konsepsiyasi tarafdorlari tegishli obyektlarning huquqiy rejimida o‘ziga xos xususiyatlar borligini ta‘kidlaydilar. Bu asosan obyektning ahamiyati va o‘ziga xosligi (tabiiy resurslar, madaniy, tarixiy, arxeologik yodgorliklar) bilan bog‘liq. Shu orqali muayyan obyekt egasi uchun jamoat manfaatlari uchun qo‘shimcha cheklovlar o‘rnatiladi. Bunda obyektning xalq mulki sifatida tavsiflash asosan uning huquqiy rejimidagi xususiyatlarni belgilash uchun asos bo‘ladi.

Biroq, jamoat mulkining chegaralari va turlari aniq belgilab bo‘lmaydi. Masalan, davlat (ommaviy) mulk obyektlari tushunchasiga to‘liq to‘g‘ri kelmaydi, chunki ularning ko‘pchiligi “mulk” sifatida ta‘riflash qiyin. Umuman olganda, jamoat mulki obyektlariga nisbatan huquqiy rejim qonunchilikda ham, nazariy adabiyotda ham yagona va aniq mazmunda shakllantirilmagan.

Shu tariqa, “xalq mulki” konsepsiyasi ayrim jihatlarda ilmiy ahamiyatga ega, ammo amaliy qo‘llanish uchun asosiy ahamiyatga ega emas. Xususan, egalik huquqi tushunchasining chegaralari fuqarolik huquqiy subyektiv egalik huquqi bilan solishtirganda kengayishi mumkin.

Shuningdek, jamoatning ommaviy mulkka bo‘lgan huquqiy da‘volari asosan umumiy foydalanish obyektlariga nisbatan huquqiy shaklga ega bo‘ladi. Chunki bu obyektlar shaxsning konstitutsiyaviy huquqlarini amalga oshirishni ta‘minlaydi. Biroq bu yerda ham fuqarolar egalik huquqi sohibi sifatida emas, balki cheklangan ommaviy mulk huquqi subyektlari sifatida ishtirok etadilar.

Shu tariqa, davlat mulkida bo‘lishi mumkin bo‘lgan obyektlar faqat “jamoat mulki” deb ataladigan mulk bilan cheklanmaydi, balki davlatning xavfsizligi, mudofaa qobiliyati, strategik

va boshqa manfaatlarini ta'minlovchi mulkni ham o'z ichiga oladi. Ya'ni, mazkur munosabatlar ma'lum bir ommaviy mulkni foydalanishni nazorat qilish kabi bir qator ommaviy talablarni o'rnatish bilan birga kechadi.

Shu bilan birga, mulkning maqsadi fuqarolik qonunchiligi doirasiga kirmaydigan kategoriya bo'lsa-da, u obyekt davlat yoki munitsipal mulkida nima uchun mavjudligi va uni qanday boshqarish va foydalanish kerakligini aniq ko'rsatadi.

Shu nuqtai nazardan, fuqarolik huquqiy klassifikatsiya mulk munosabatlari tahlili uchun muhim, ammo ommaviy boshqaruv mexanizmini ishga tushirish va ommaviy mulk munosabatlarini ochish uchun yetarli emas.

Xorijiy huquq tizimlarida ham ommaviy ashyolar turli asoslarda tasniflanadi. Eng tarqalgan ko'rinishi foydalanish tartibiga ko'ra umumiy foydalanishdagi mulk va ommaviy xizmatlar mulki kabi turlarga ajratiladi.

Bu mezon nafaqat ommaviy mulk instituti mavjud bo'lgan huquqiy tizimlarda qo'llanadi (masalan, Fransiyada), balki uni rasman tan olmagan tizimlarda ham ommaviy mulk obyektlari huquqiy rejimini differensiyalashda qo'llaniladi (masalan, Germaniyada)[11]. Mulkn muayyan ommaviy manfaatni aks ettirishi davlat va munitsipal ma'muriyat faoliyatiga kerakli yo'nalish berishi mumkin. Shu bois, asosiy ahamiyat mulkni muayyan ommaviy funksiyaga bog'lashda va uning foydalanish maqsadini belgilashda namoyon bo'ladi.

Xulosa. Bizningcha, ommaviy mulkni quyidagicha tasniflash mumkin:

Birinchi guruh, umumiy foydalanishga mo'ljallangan ommaviy mulkdir. Bunga davlat va munitsipal mulkiga tegishli obyektlar kirib, ular ma'lum doirada erkin foydalaniladi va davlatning maxsus ruxsatnomasi yoki kelishuvini talab qilmaydi. Ushbu mulk shaxsning ajralmas huquqlari va erkinliklarini ta'minlash uchun xizmat qiladi.

Mazkur turdagi mulk Fransiya, Ispaniya va boshqa mamlakatlarda ommaviy mulk fenomenini (domaine public) rivojlantirish uchun asos bo'lgan, shuningdek Germaniya, Shveysariya va ayrim boshqa davlatlarda ommaviy ashyolar institutini (öffentlichen Sachen) shakllantirishga xizmat qilgan.

Bugungi kunda romano-german huquq tizimida umumiy foydalanishga mo'ljallangan ommaviy mulk ommaviy domenlar yoki ommaviy ashyolarning alohida turi sifatida qaraladi. Eng muhim jihati shundaki, bunday munosabatlarning huquqiy tartibga solinishi asosan xususiy huquq doirasidan chiqarilgan va ma'muriy huquq predmetiga kiritilgan. Milliy qonunchilikda bunday mulk turlariga tadqiqotimizning muhim obyekti hisoblangan umumiy foydalanishga mo'ljallangan avtomobil yo'llarini kiritish mumkin.

Ikkinchi guruh, shaxsiy iqtisodiy ehtiyojlarni ta'minlovchi ommaviy mulk. Bunga maxsus ravishda ma'lum shaxslarga ularning tegishli mulkdan iqtisodiy ehtiyojlarini qondirish uchun berilishi mo'ljallangan mulklarni kiritish mumkin. Xususan, cheklangan foydalanish hisobiga shaxsiy iqtisodiy ehtiyojlarni qondirish imkoniyatiga ega bo'lgan o'rmon fondi uchastkalari, suv obyektlari va boshqa tabiiy resurslar kiradi.

Uchinchi guruh, ommaviy xizmatlar ko'rsatilishini ta'minlovchi ommaviy mulk. Bunga sog'liqni saqlash, ta'lim, fan, madaniyat, ijtimoiy ta'minlash muassasalari mulk kompleksi va boshqalarni kiritish mumkin.

Bunday mulk notijorat maqsadida foydalanish uchun mo'ljallangan bo'lib, u fuqarolar va tashkilotlarning davlat kafolatlagan subyektiv ommaviy huquqlarini amalga oshirishni ta'minlaydi, davlat esa o'zini ijtimoiy davlat sifatida namoyon etadi.

To'rtinchi guruh, jamiyat uchun muhim iqtisodiy faoliyatni ta'minlovchi ommaviy mulk. Bular davlat va munitsipal mulkiga tegishli aksiya paketlari, unitar korxonalar va muassasalar mulk komplekslari, shuningdek boshqa ommaviy organ nazoratidagi tashkilotlarga topshirilgan obyektlar, ular davlat va munitsipal xizmatlarga kirmaydigan, jamiyat uchun muhim umumiy iqtisodiy faoliyat turlarini amalga oshirish uchun xizmat qiladi. Bunga energetika, transport, moliya, axborot, harbiy sanoat, neft-gaz va boshqa infratuzilma obyektlarini kiritish mumkin.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stvg/englisch_stvg.html
2. Mayer O. Deutsches Verwaltungsrecht. Bd. I–II. Leipzig: Duncker und Humblot. 1 Aufl., 1895–1896; 3 Aufl., 1924. 409 S
3. Derecho de los Bienes Públicos / Dir. Julio V. González García. 2ª ed. Valencia: Tirant lo Blanch, 2009. P. 40
4. Дювернуа Н.Л. Чтения по гражданскому праву. Т. 2: Учение о вещах. Учение о юридической сделке / Под ред. и с предисл. В.А. Томсинова. М., 2004. С. 1622; Победоносцев К.П. Курс гражданского права. Первая часть: Вотчинные права. М., 2002. С. 98-102; Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права. Т. 1. М., 2005. § 14.
5. Centofanti N. I beni pubblici: tutela amministrativa e giurisdizionale. Milano: Giuffrè Editore, 2007. P. 297-356.
6. Papier H.-J. Recht der öffentlichen Sachen. 3. Auß. Berlin: De Gruyter, 1998. S. 6. Эннекцерус Л., Кипп Т., Вольф М. Курс германского гражданского права. Т. I. Полутом 2: Введение и общая часть / Пер. с нем. И.Б. Новицкого, Г.Н. Полянской, В.А. Альтшулера; под ред. Д.М. Генкина, И.Б. Новицкого. М., 1950. С. 53-56
7. Häfelin U., Müller G., Uhlmann F. Allgemeines Verwaltungsrecht. 6. Auß. Zürich: Dike Verlag AG, 2010. S. 531.
8. Мозолин В.П. Право собственности в Российской Федерации в период перехода к рыночной экономике. М., 1992. С. 126-146.
9. Сосна С.А. О концепции общественного достояния // Государство и право. 1996. № 2. С. 55-57.
10. Мазаев В.Д. Публичная собственность в России: конституционные основы. М., 2004. С. 58-63.
11. Тархов В.А., Рыбаков В.А. Собственность и право собственности. М., 2007 (СПС «КонсультантПлюс»). Абз. 807-820.
12. Papier H.-J. Op. cit. S. 17 38; Wolff H.J., Bachof O., Stober R, Kluth W. Verwaltungsrecht. Bd II. 7. Auß. München: C.H. Beck, 2010. S. 149 153; Allgemeines Verwaltungsrecht / Hrsg. von H.-U. Erichsen und D. Ehlers. 14. Auß. Berlin: De Gruyter, 2010. S. 866-880.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).